

INFORMACE PRO MÉDIA

Skladatel melodie Tiché noci: Franz Xaver Gruber

Život a dílo učitele, muzikanta a autor melodie „Tichá noc, svatá noc“

Franz Xaver Gruber měl být původně tkalcem, stejně jako jeho otec. Díky pozornému učiteli se však mohl tvůrce „Tiché noci, svaté noci“ nakonec stát kantorem a varhaníkem. Franz Xaver Gruber (1787-1863) pocházel z hornorakouského Innviertelu, učil, hrál a skládal ale především v Salcbursku. Vrcholem jeho osobního života a kariéry bylo místo sbormistra v Halleinu. Počátky popularity své vánoční melodie ještě zažil. Světový ohlas koledy ovšem teprve přišel až po jeho smrti.

Dětství a čas studií v Horním Rakousku

Conrad Xaver Gruber se narodil 25. listopadu 1787 do chudých poměrů. Jak bylo tehdy běžné, dostal jméno po svém kmotrovi, Franzi. V Gruberově rodném domě v ulici Unterweizburg 9 v Hochburg-Ach v Innviertelu žili kromě rodičů Josefa a Anny ještě čtyři děti. Malý Conrad byl pátým a šesté mělo přijít na svět. Region byl v důsledku bavorské války o dědictví v roce 1779 prohlášen za „zemi nad Ennsem“ a proto připadl Rakousku. Hospodářské poměry v zemi byly špatné a malí živnostníci si vydělávali na živobytí jako tkalci. Franz Xaver Gruber se musel nejprve naučit řemeslo svého otce. Přesto už jako dítě miloval nade vše hudbu. Gruberův učitel na základní škole Andreas Peterlechner podporoval chlapcovo nadání a zdarma mu poskytoval hudební výuku, což se ovšem Gruberův otec snažil se vši přísností potlačit. Po několika letech učení na varhany se dostal Franz konečně k hudebnímu nástroji, na kterém mohl předvést svůj výjimečný talent.

„Talentová zkouška“ Franze Xavera Grubera v roce 1798

Učitel, který měl hrát jednou v neděli v kostele na varhany, onemocněl a důležitý hudební doprovod ke mši byl ohrožen. Začal se proto hledat jeho zástupce. Volba padla na mladého Franze Xavera Grubera. Jeho otec o tom však nechtěl ani slyšet. Po počáteční nedůvěře ale nakonec synovi dovolil zhostit se úlohy varhaníka a na mši ho dokonce sám doprovodil. Když Franz Xaver začal hrát, nevycházeli všichni přítomní včetně jeho otce z úžasu. Chlapec hrál na varhany stejně dobře a obratně, jako jeho učitel. Vystoupení nakonec přesvědčilo i Gruberova otce, který tak upustil od svého negativního postoje k hudbě. To byla v životě Franze Xavera klíčová událost! Dostal jako svůj první hudební nástroj spinet, který dokonce sám jeho otec dopravil z Burghausenu do Hochburgu. Mladému „Franzlovi“ bylo dovoleno cvičit a hrát večer nebo ve volném čase. Od roku 1805 mohl také zahájit vytoužené učitelské vzdělání. Poté zdokonaloval mladý muž svůj hudební um u varhaníka Georga Hartdoblera v městském farním kostele v Burghausenu. Nacházel se na druhé straně Salzachu – na bavorské půdě, tedy v jiné zemi. Roky Gruberova dětství a mládí byly zastíněny francouzskými válkami. Byla to nebezpečná doba. Gruber ukončil své vzdělání jako učitel na základní škole ve městě Ried im Innkreis, kde složil závěrečné zkoušky roku 1806. Předepsaný rok praxe strávil jako pomocník ve škole u svého podporovatele a učitele Peterlechnera v Hochburg-Ach.

SalzburgerLand Tourismus GmbH

Wiener Bundesstraße 23
5300 Hallwang | Salzburg
Rakousko

T +43 662 6688 0
info@salzburgerland.com
www.salzburgerland.com

Databáze fotografií:

bilder.salzburgerland.com

Bližší informace:

Zemská turistická
centrála Salcbursko

Mag. Primož Kompan

oddělení marketingu
pro centrální a
východní Evropu

M +43 664 80668836
p.kompan@
salzburgerland.com
facebook.com/p.kompan

Tirol Werbung GmbH

Maria-Theresien-Straße 55
6020 Innsbruck

Katarzyna Gaczorek, BA

katarzyna.gaczorek@
tirolwerbung.at
T +43 512 5320 648

Oberösterreich Tourismus GmbH

Freistädter Straße 119
4041 Linz

Dipl. Ing. Jitka Zikmundová, MBA

jitka.zikmundova@
hornirakousko.cz
M +420 724 058 343

Tourismus Salzburg GmbH

Auerspergstraße 6
5020 Salzburg

Mag. Andrea Minnich

minnich@salzburg.info
T +43 662 88987 302

Učitel a varhaník v Arnsdorfu a Oberndorfu

V roce 1807 nastoupil tehdy dvacetiletý Franz Xaver Gruber na své první místo jako učitel a varhaník v Arnsdorfu. Ovšem teprve až poté, co ještě jednou složil v Salcburku všechny zkoušky. Platila tady totiž jiná pravidla. Ještě téhož roku se oženil s o 13 let starší vdovou svého předchůdce, Marií Elisabeth Engelsberger. Byla to podmínka obce a v této době něco naprosto běžného, aby mohl získat bydlení v domě určeném pro farářova asistenta. Se svou ženou měl Gruber dvě děti. Obě však brzy zemřely. Aby mladý kantor zlepšil svou finanční situaci a s nadějí, že později získá v Oberndorfu učitelské místo, ujal se ještě dodatečně v roce 1816 práce učitele na varhany ve čtyři kilometry vzdáleném kostele Sv. Mikuláše v Oberndorfu.

Hudební vrcholy v Arnsdorfu

Franz Xaver Gruber byl považován za dobrého učitele. Jeho velká vášeň byla ovšem hudba, která mu v průběhu jeho života poskytovala útěchu i v těžkých chvílích. Z Gruberova dvanácti vlastních dětí se dožily dospělosti pouze čtyři z nich. Dvě manželky musel pohřbít. Hudba ho spojila v roce 1817 s novým oberndorfským pomocným knězem Josephem Mohrem, nadaným zpěvákem a kytaristou. O Vánocích 1818 zhudebnil Franz Xaver Gruber báseň o šesti slokách „Tichá noc, svatá noc“. Tu mu poskytl Mohr. Kněz a učitel ji zpívali společně po půlnoční mši v kostele Sv. Mikuláše v Oberndorfu a Mohr se ujal hudebního doprovodu na kytaru. Po tomto prvním vystoupení napsal Franz Xaver Gruber ještě jednu skladbu pro varhany. Písni ale jinak nepřikládal žádný zvláštní význam. Označil ji jen jako „jednoduchá kompozice“.

Vrcholem Gruberova úsilí v Arnsdorfu bylo 300leté výročí poutního kostela „Maria im Mösl“ v roce 1820. Slavnost trvala pět dní a navštívilo ji 20 000 lidí. Koncerty orchestru pod vedením Grubera vyslechli vysoce postavení hosté jako abatyše kláštera Michaelbeuern nebo duchovní ze salcburského kláštera Sv. Petra. Po smrti své první ženy v roce 1825 se oženil Gruber se svou někdejší žačkou, Marií Breitfuß. Z manželství vzešlo deset dětí, ale jen čtyři se dožily dospělosti. Franz Xaver, Elisabeth, Amalie a Felix. Gruberovi se nepodařilo přeložení do Oberndorfu, jak si tolik přál. Došlo také k neshodám s nadřizovým. V roce 1829 přesídlil do Berndorfu u Salcburku, do obce, kde se kladl velký důraz na hudbu v kostele.

Život pro hudbu v Halleinu

Gruberovo největší přání, více se věnovat hudbě, došlo k naplnění v roce 1835, kdy byl jmenován vedoucím sboru a varhaníkem ve farním kostele v Halleinu. Ten byl tehdy druhým největším městem v zemi a žilo tu 3500 obyvatel. Plný elánu se Gruber věnoval vzdělávání zpěváků a hudebníků pro církevní sbory. Skládal a působil v mnoha hudebních spolcích také mimo Hallein. V roce 1841 zemřela Gruberova druhá žena. Svě třetí manželství uzavřel Gruber o rok později s přítelkyní své předchozí ženy, vdovou po obuvníkově Katharinou Rieser z Böcksteinu. Gruberovi synové z druhého manželství se vydali v hudebních šlépějích svého otce. Starší z nich, Franz Xaver (1826-1871) založil v roce 1847 pěvecký spolek a 1849 dodnes existující Halleiner Liedertafel. Druhorozený Felix (1840-1884) pokračoval po svém otci jako vedoucí sboru v Halleinu. Franz Xaver Gruber zemřel v roce 1863 v Halleinu na problémy spojené se stářím.

Na rozdíl od Mohra, který zemřel již v roce 1848, mohl Gruber zaznamenat první úspěchy písně v Německu. V roce 1854 vyvrátil v textu s názvem „Authentische Veranlassung“ několik omylů. Uvedl na pravou míru například to, že píseň nesložil Michael Haydn, ale on a že také skladba nepochází z tyrolského Zillertalu, nýbrž z Oberndorfu v Salcbursku.